

Дві дати з військової історії Острога

Ведучий рубрики Микола МАНЬКО, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Триколон під копитами коня нашого земляка

Тридцять першого серпня 1919 р. об'єднані українські збройні сили наддніпрянців і галичан переможно вступили у Київ, залишений більшовіками. Однак взяти під свій контроль мости через Дніпро українські військовики не змогли, і зі сторони Дарниці на правий берег річки перейшли російські білогвардійці-денікінці, тобто у місті настало двовладдя. Командування Української Галицької Армії складалося до мирного співіснування з білими росіянами, оскільки вбачали свого головного противника у Польщі, чия армія перед цим зайняла Галичину. Та й денікінці звернули прокламували, що в галичанок, які ніколи не були підданми Російської імперії, своїх ворогів не вбачають. Натомість російські шовіністи не приховували свого ворожого ставлення до українських воїнів-наддніпрянців, яких вважали зрадниками і бунтівниками.

Становище загострилося, коли один із денікінців ввів на балкон Київської міської думи російський триколон. Український козак зривав цей грапор і кинув під копита коня полковника Володимира Сальського – командувача Запорозької групи Армії УНР.

Цей епізод фігурує в багатьох військових мемуарах та безлічистій прозі бурхливої 1919 рік. Він став прологом до війни УНР з білогвардійцями, що невдовзі була офіційно оголошена. Саме Володимир Сальський у вересні 1919 року очолює Діючу армію Республіки, а в листопаді того ж року – вже в генеральському званні – став військовим міністром УНР. Військовим міністерством він керував і у вигнанні, багато зробивши для збереження кадрів українського генералітету і офіцарства в умовах еміграції. Їх військової підготовки, розвитку вітчизняної військової теорії, збереження військово-історичної спадщини доби Української революції.

Нагадаємо читачам, що Володимир Сальський народився 4 липня 1885 року в Острозі, в родині дворян Волинської губернії. Служив юнкером за 6 класів Острозької чоловічої гімназії, він у 1906 році закінчив військово-училище у Вільно (Вільнюсі) і деякий час служив у рідному місті молодшим офіцером 125-го Ральського піхотного полку, згодом перейшов у 132-й Бендзарський піхотний полк у Києві. У 1912 р. закінчив Миколаївську академію Генерального штабу, отримавши за успіхи малу срібну медаль. Напередодні Першої світової війни, а потім і на її фронті служив на штабних ад'ютантських посадах, а фактично організовував військову розвідувальну діяльність – і досить успішно, про що свідчили його нагороди – Георгіївська зброя, орден Російської імперії 4-го Володимирів IV ступеня включно, звання підполковника, а також французької орден Почесного Легіону. У 1917 р. Володимир Сальський активно включився у військове будівництво молоді України Республіки.

Подвиг польських уланів з Острозького гарнізону

Першого вересня 1939 року – розпочалася найжорстокіша і найкровопролитніша в історії людства війна. Нацистська Німеччина напала на Польщу, до складу якої на той час належала частина українських земель, в т. ч. і Західна Во-

линь з Острогом. Для сотень і тисяч наших земляків – українців, поляків, євреїв, чехів – безпосередня бойова участь у Другій світовій війні розпочалася в перші 12 днів навіть години.

На світанку 1 вересня в бої з нацистами вступили кавалеристи 19 полку уланів Волинських – військової частини з постійною дислокацією в гарнізоні Острога. Цей полк вівся до складу Волинської бригади кавалерії Війська Польського. На 1 вересня 1939 року командиром частини був підполковник Юзеф Пентковський, його заступником – підполковник Владислав Котарський, кавалерійським майор Ян Пельчар, польським ад'ютантом – ротмістр Річард Кавка. Стройові ескадрони очолювали ротмістри Антоній Осіба і Єжи Вишневецький та порученки Станіслав Турецький і Войцех Гувійський, господарський ескадрон – ротмістр Єжи Новаковський, протитанковий взвод – поручек Зигмунт Масквський.

Битва відбувалася поблизу села Макра сучасного Сілезького воєводства, за 23 км від міста Ченстохова. Волинська бригада кавалерії під командуванням бригадного генерала Юліана Філіповича, підпорядкована армії «Лодзь», протистояла танковій дивізії вермахту на чолі з генерал-майором Георгом Рейнхардтом. У

повній несподіванці для гітлерівців у вечірні сутінках стіснені польські кавалеристи зайняли і зміцнили оборонні позиції по лівій стороні, тож о 10 годині ранку німецькі танкісти зазнали значних втрат, зустрівшись в бою із замаскованим і досконало пристроєним польським артилерією. Водночас кавалеристи з Острога, що опинилися в пісках, відбили наступ німецької пхоти.

Колі близько 12 годині дня німецькі танкісти поновили наступ і завдали значних втрат полку уланів Наддніпрянських із гарнізону міста Равне, змусивши його до відступу. Їх знову зупинили польська артилерія і вогонь з бронетанка, приданого кавалерістам. У німецьких підрозділах розпочалася паніка. Їх посилена контратака одного з дивізіонів 19 полку уланів Волинських з Острога проти німецької моторізати, що спробувала обійти польські позиції. Третій німецький наступ о 15:00 годині завдав великих втрат артилерії поляків, але й підрозділи не тільки не здали позицій, але й збили кілька десятків танкеток і бронетранспортерів змусили гітлерівців до чергового відступу.

Не мала успіху і четверта німецька танкова атака о 17:00 год, польські кавалеристи продовжували утримувати в своїх руках зав'язану прикордонну лінію. І лише в темряві вони відступили вглиб своєї території у зв'язку з успіхами ворога на інших ділянках фронту.

Польські втрати становили близько 530 убитих, поранених і зниклих безвісти солдатів, 300 коней, 9 польових і протитанкових гармат. Вермахт втратив під Макрою 62 танки і пісатні обронування автомобілів, до 300 убитих і поранених воїнів.

Кавалеристи Волинської бригади в битві під Макрою з успіхом виконали головне політичне завдання – перекрили західних союзників, що напад Третього Рейху на Польщу мотили наслідком справжньої війни, а не швидко капітуляції Речі Посполитої. Також частково був виграний час для проведення в перші дві вересні мобілізації Війська Польського.

